

KS. TOMASZ MOSKAL

RUBRYCELE I SCHEMATYZMY DIECEZJI SANDOMIERSKIEJ (1818-1992)

ORDOS AND SCHEMATISMS OF THE SANDOMIERZ DIOCESE (1818-1992)

A b s t r a c t. The Sandomierz diocese was created by the Pope Pius VII 30 June 1818. Already in two years later was spent first *Ordos*. Other titles: *Directorium*, *Consignatio*, *Cathalogus*, *Ordo divini officii*, *Kalendarz liturgiczny diecezji sandomierskiej*. Attached to elenchusa lists of the parish and clergies, started resulting after the World War II in the form of separate publishing companies, being entitled: *Rocznik Diecezji Sandomierskiej*, *Skrócony Rocznik Diecezji Sandomierskiej*, *Skrócony Katalog Diecezji Sandomierskiej*, *Spis parafii i duchowieństwa diecezji Sandomierskiej*. Apart from liturgical and organizational plots, on pages of schematisms we are finding prayers for the emperor of Russia and his family. There are also subjects of competitive examinations there to benefices in knowledge of the Bible and the exegesis, dogmatic, moral, pastoral theology, homiletics, Canon Law, history of the Church.

Key words: Sandomierz diocese; schematisms.

Rubrycela¹ (łac. *rubricella*), dyrektorium, to rodzaj kalendarza liturgicznego wydawanego przez władze kościelne lub zakonne, zawierającego szczegółowy opis sprawowania Eucharystii i Liturgii godzin oraz obchodów świąt

---

Ks. dr hab. Tomasz MOSKAL, prof. KUL – katedra Historii Kościoła w Czasach Najnowszych, Metodologii i Nauk Pomocniczych w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II; e-mail: tomos@kul.pl

¹ Przegląd dotychczasowego piśmiennictwa naukowego w tym zakresie został przedstawiony w doskonałym opracowaniu Ł. KRUCKIEGO, *Rubrycele i schematyzmy archidiecezji gnieźnieńskiej. Katalog druków przechowywanych w archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie*, Gniezno 2016, s. 7-8.

w roku liturgicznym². W diecezji sandomierskiej, która została erygowana przez papieża Piusa VII w dniu 30 czerwca 1818 r. na mocy bulli *Ex imposita nobis*, pierwsza *Rubrycel*a została wydana na rok 1820. Przez 174 lata (do czasu reorganizacji diecezji na mocy bulli papieża Jana Pawła II z 25 marca 1992 r. *Totus Tuus Poloniae Populus*), publikowano ją pod różnymi tytułami: *Directorium officii div[ini] peragendi juxta ritum Breviarii et Missalis roman[um] pro anno ... in usum dioecesis Sandomiriensis conscriptum ...* (1820-1937), *Ordo divini officii* (1938-1970), *Kalendarz liturgiczny diecezji sandomierskiej* (1971-). W 1822 r. dołączony został po raz pierwszy spis duchowieństwa w diecezji³, który od 1842 r. na stałe dołączano do rubryceli jako *Elenchus cleri* (do 1871 r.), *Catalogus Ecclesiarum et cleri saecularis ac regularis dioecesis sandomiriensis* (do 1931 r.), *Spis duchowieństwa i parafii diecezji sandomierskiej* (do 1954/56 r.), *Obsada personalna diecezji* (1985-1992). Po II wojnie światowej zaczęto publikować spis duchowieństwa w wydawnictwie o tytule *Rocznik diecezji sandomierskiej*. Trzeba zaznaczyć, że wydawnictwo o tym tytule zostało opublikowane już w 1929 r. Jego redaktor, ks. dr Stefan Grelewski (1898-1941)⁴, postawił sobie za cel wskazywanie i opisywanie corocznie bogactw moralnych i materialnych sandomierszczyzny. Znalazły się w nim artykuły o treści historycznej dotyczące przeszłości ziemi sandomierskiej oraz Kościoła w tym regionie, zagadnienia geologiczne, gospodarcze, literackie, informacje o duchowieństwie diecezji sandomierskiej, administracji urzędów państwowych stopnia centralnego i lokalnego, organizacjach świeckich i kościelnych w diecezji. Kolejny *Rocznik Diecezji Sandomierskiej*, wydany w 1930 roku także pod redakcją ks. Grelew-

² M. KONIECZNY, *Rubrycel*a, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 17, red. E. Gigilewicz i in., Lublin 2012, kol. 513-514; E. CHOMENTOWSKA, *Schematyzmy zakonów męskich z ziem dawnej Rzeczypospolitej z lat 1718-1918. Studium źródłoznawcze*, Lublin 2016, s. 39-41; 48-50.

³ E. GIGILEWICZ, *Schematyzm*, tamże, kol. 1217.

⁴ Ks. Stefan Grelewski (1898-1941), błogosławiony, kapłan diecezji sandomierskiej, społecznik, prefekt szkół w Radomiu, autor wielu publikacji na łamach m.in. „Małego Dziennika”, „Kurier Warszawski”, „Słowa Narodu”, „Przewodnika Katolickiego”, „Ateneum Kapłańskiego”. W 1929 r. zainicjował i wydał 2 *Roczniki Diecezji Sandomierskiej*. W latach 1930-1935 redagował czasopismo „Prawda Katolicka”, które stawiało sobie za cel obronę wiary katolickiej przed sektami. Autor i tłumacz dzieł religijnych. Poniósł śmierć męczeńską 9 maja 1941 r. w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu. Beatyfikowany przez papieża Jana Pawła II 13 czerwca 1999 r., zob. E. PRZEKOP, *Grelewski Stefan*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 6, red. J. Walkusz i in., Lublin 1993, kol. 145; S. MAKAREWICZ, *Sługa Boży ks. Stefan Grelewski (1898-1941)*, w: *Męczennicy za wiarę 1939-1945*, praca zbiorowa, Michalineum 1996, s. 179; B. STANASZEK, R. NOWAKOWSKI, *Słownik biograficzny księży diecezji sandomierskiej XIX-XX w.*, t. 1: A-G, Sandomierz 2014, s. 259-260.

skiego, zdominowały zagadnienia historyczne odnoszące się do dziejów wybranych parafii diecezji sandomierskiej. Było to jednak ostatnie tego rodzaju wydawnictwo. Publikowane od 1932 roku *Spisy duchowieństwa* oraz *Roczniki* zawierały podstawowe informacje dotyczące organizacji Kościoła w Polsce, diecezji sandomierskiej, duchowieństwa diecezjalnego i dziejów parafii.

Tabela 1. Rubrycele diecezji sandomierskiej (1818-1992)

Rok	Directorium	Wykaz duchowieństwa	Dodatkowe informacje	Strony bez paginacji
1820	95	–		
1821	80	25		5
1824	96	–		8
1825	120	–		8
1826	120	–		8
1827	120	–		8
1828	119	–		8
1829	120	–		8
1830	118	–		8
1831	117	–		8
1835	110	–		8
1837	114	–		8
1838	107	–		8
1839	116	–		8
1840	128	–		8
1841	130	–		8
1842	71	48		–
1843	74	60		–
1844	72	52		–
1845	87	34		–
1846	72	32		–
1847	72	38		–
1848	68	40		–
1849	66	40		–
1850	66	40		–
1851	70	40		–
1852	76	38		
1853	66	39		–
1854	65	39		–
1855	72	44		–
1856	68	44		–

1857	78	48		4
1858	61	78		–
1859	49	82		
1860	64	83		–
1861	60	84		–
1863	52	90		2
1864	48	98		2
1865	60	83		–
1866	54	–		–
1867	56	–		–
1868	48	72		–
1869	51	82		8
1870	47	71		–
1871	58	75		–
1873	149	–		1
1874	77	79		–
1875	76	79		–
1877	76	78		1
1878	74	75		2
1879	78	76		1
1880	82	76		1
1881	145	76		1
1882	95	59		1
1883	106	58		1
1884	68	67		1
1885	134	69		–
1886	137	68		–
1887	139	68		–
1888	145	76		–
1889	80	76		–
1890	149	76		–
1891	146	74		–
1892	150	76		–
1893	154	75		–
1894	160	82	76	–
1895	146	82	76	–
1896	152	105	76	–
1897	152	104	77	–
1898	156	104	77	–
1899	160	104	79	–
1900	150	104	79	–
1901	168	104	79	–
1902	168	104	79	–

1903	166	104	78	–
1904	165	104	78	–
1905	176	109	80	–
1906	120	109	79	–
1907	105	108	–	–
1908	143	108	–	–
1909	138	108	–	–
1910	114	116	–	–
1911	127	118	–	–
1912	122	120	–	–
1913	171	99	–	–
1914	159	99	–	–
1915	108	–	–	–
1916	–	83	–	–
1917	–	85	–	–
1918	114	89	–	–
1919	112	95	–	–
1920	127	–	–	–
1921	116	–	–	–
1922	93	106	–	–
1923	73	112	–	–
1924	–	112	–	–
1925	99	109	–	–
1926	133	111	–	–
1927	94	92	–	–
1928	136	110	–	–
1928	152	111	XXIX	–
1930	128	112	XXIX	–
1931	124	115	–	–
1932	–	172	–	–
1933	133	32	–	–
1934	147	32	–	–
1935	159	32	–	–
1936	155	32	–	–
1937	162	32	–	–
1938	119	198	–	–
1939	143	235	–	–
1940	134	–	–	–
1941	–	149	–	–
1942	128	122	–	–
1943	–	113	–	–
1944	127	–	–	–
1944/45	–	113	–	–

1946	–	133	–	–
1947	133	–	–	–
1948	–	162	–	–
1949	149	139	–	–
1950/51	–	139	–	–
1951	144	–	–	–
1952/1953	–	142	–	–
1952	21	–	–	–
1953	148	–	–	–
1954/1956	–	142	–	2
1954	128	–	–	–
1955	118	–	–	–
1956	127	–	–	–
1957	173	–	–	–
1958	188	–	–	–
1959	176	–	–	–
1960	184	236	–	4
1961	216	–	–	–
1962	192	–	–	–
1963	176	–	–	–
1964	173	–	–	–
1965	174	–	–	–
1966	176	–	–	–
1967	174	–	–	–
1968	152	–	–	–
1969	148	–	–	–
1970	148	–	–	–
1971	158	–	–	–
1972	158	–	–	–
1973	158	–	–	–
1974	166	–	–	–
1975	194	–	–	–
1976	178	–	–	–
1977	168	–	–	–
1978	170	–	–	–
1979	166	–	–	–
1980	172	–	–	–
1981	174	–	–	–
1982	176	–	–	–
1983	176	–	–	2
1984	184	–	–	2
1985	187	53	–	2
1986	163	61	–	2

1987	181	59	–	2
1988	178	62	–	2
1989	166	64	–	2
1990	162	–	–	–
1991	149	53	–	–
1992	149	65	–	2

Źródło: Rubrycele i Schematyzmy w Bibliotece Diecezjalnej w Sandomierzu.

Rubrycele były wydawane w formacie *octavo*. Część liturgiczna zajmowała od 47 stron w 1870 r. do 216 w 1961 r., zaś wykaz parafii i duchowieństwa był zamieszczony na 25 stronach w 1820 r., by w 1960 r. zająć 236 stron.

Druki, stanowiące przedmiot naszych rozważań, były wydawane z polecenia biskupów sandomierskich (diecezjalnych oraz administratorów) z wyjątkiem czasu wakatów na stolicy biskupiej w Sandomierzu, gdy publikacja ukazywała się pod kuratelą administratorów: (1831-1841) – ks. Klemensa Bąkiewicza⁵, (1842–1844) – ks. Wojciecha Grzegorzewskiego⁶, (1853-1959) – ks. Antoniego Zwoleńskiego⁷, (1881-1883) – ks. Józefa Janickiego⁸.

Ich redaktorami byli: ks. Andrzej Rozborski⁹ (1819-1822), ks. Tomasz Słowikowski (1823-1862), ks. Jakub Gierasziński¹⁰ (1863-1868), ks. Konstan-

⁵ Bp nominat Klemens Bąkiewicz (1760-1842), administrator diecezji sandomierskiej w latach 1831-1841, prekonizowany biskupem sandomierskim 24 I 1841 r., zmarł przed przyjęciem sakry biskupiej, zob. P. NITECKI, *Biskupi Kościoła w Polsce w latach 965-1999. Słownik biograficzny*, Warszawa 2000, kol. 23.

⁶ Ks. Wojciech Grzegorzewski (1765-1850), administrator diecezji sandomierskiej po śmierci bpa Klemensa Bąkiewicza w latach 1842-1844; zob. B. STANASZEK, R. NOWAKOWSKI, *Słownik biograficzny księży diecezji sandomierskiej XIX-XX w.*, t. 1, s. 268.

⁷ Ks. Antoni Zwoleński (1783-1864), administrator diecezji sandomierskiej po śmierci bpa Józefa Goldtmana 1853-1859; zob. J. WIŚNIEWSKI, *Katalog prałatów i kanoników sandomierskich od 1186 do 1929 r. tudzież sesje kapituły sandomierskiej od 1581 do 1866 r.*, Radom 1928, s. 329-330.

⁸ Ks. Józef Janicki (1804-1883), administrator diecezji sandomierskiej 1881-1883; zob. B. STANASZEK, R. NOWAKOWSKI, *Słownik biograficzny księży diecezji sandomierskiej XIX-XX w.*, t. 2: H-Ł, Sandomierz 2015, s. 28.

⁹ Ks. Andrzej Rozborski (1751-1829), administrator parafii Pawłowice (1777-1785), wiceprepozyt kolegiaty w Skalbmierzu (1812), prefekt Szkoły Wydziałowej w Sandomierzu (1815-1816), mansjonarz w katedrze w Sandomierzu (1821-1829); zob. B. STANASZEK, R. NOWAKOWSKI, P. TYLEC, *Słownik biograficzny księży diecezji sandomierskiej XIX-XX w.*, t. 3: M-R, Sandomierz 2017, s. 242.

¹⁰ Ks. Jakub Gierasziński (1806-1868), wikariusz i administrator w Czyżowie (1828-1830), wikariusz w Radomiu (1830-1832), proboszcz w Łukawie (1834-1845), Bielinach Opatowskich (1845-1852), Wzdole (1856-1859), Trójcy (1859-1868); profesor w Seminarium Duchownym w Sandomierzu oraz jego rektor w latach 1838-1845, 1852-1855. W ostatnich miesiącach życia

ty Foltański (1870-1880)¹¹, ks. Józef Bagiński¹² (1881-1882), *Cura et sumptibus Seminarii dioecesiani* (1883-1927), ks. Stefan Grelewski (1929-1930), ks. Edward Górski¹³ (1948-1954/56), ks. Stanisław Legieć¹⁴ (1957-1981), ks. Józef Krasieński (1982-1992)¹⁵.

Wymienieni redaktorzy potwierdzają powszechne przekonanie, że przygotowanie rubrycel powierzano kapłanom, którzy w diecezji sandomierskiej pełnili szereg odpowiedzialnych funkcji. By wskazać, tytułem egzemplifikacji, rektora miejscowego seminarium ks. Gierasieńskiego, który w latach 1832-1855 był wykładowcą historii Kościoła, filozofii, archeologii biblijnej, rubrycystyki, teologii moralnej i dogmatycznej, liturgiki, języka hebrajskiego oraz oficjów brewiarzowych. Był kapłanem, który „słynął zadziwiającą pamięcią”¹⁶. W XX wieku szczególnie zasłużonym dla przygotowywania kalendarza liturgicznego był wieloletni wykładowca przedmiotów biblijnych – ks. Stanisław

---

został kapłanem szpitala przy kościele pw. Świętego Ducha w Sandomierzu; zob. B. STANASZEK, R. NOWAKOWSKI, *Słownik biograficzny*, t. 1, s. 224-225.

¹¹ Ks. Konstanty Foltański (1829-1880), po święceniach kapłańskich w 1852 r. został profesorem Seminarium Duchownego w Sandomierzu oraz jego rektorem w latach 1864-1866. Kapłan szpitala przy kościele pw. Świętego Ducha w Sandomierzu (1864-1867). Od 1856 r. do śmierci także proboszcz parafii Góry Wysockie; zob. B. STANASZEK, R. NOWAKOWSKI, *Słownik biograficzny*, t. 1, s. 201.

¹² Ks. Józef Bagiński (1835-1904), po święceniach kapłańskich, przyjętych w zgromadzeniu księży filipinów w 1858 r., uczył w szkole w Studziannie. W latach 1863-1865 przebywał na Jasnej Górze. Administrator parafii Wójcin, wikariusz przy kościele św. Józefa w Warszawie (1873-1876), administrator parafii Klwów (1876-1885), profesor Seminarium Duchownego w Sandomierzu (1878-1885). Od 1885 administrator parafii w Hłży. W 1902 r. został administratorem diecezji sandomierskiej; zob. B. STANASZEK, R. NOWAKOWSKI, *Słownik biograficzny*, t. 1, s. 28-29.

¹³ Ks. Edward Górski (1888-1973), przyjął święcenia kapłańskie w 1910 r. w Bazylice Laterańskiej w Rzymie, uzyskał w 1911 r. doktorat z teologii na Uniwersytecie Gregoriańskim, profesor Seminarium Duchownego w Sandomierzu (1912-1964) oraz pracownik Kurii Diecezjalnej od 1932 r., gdzie pełnił wiele funkcji; zob. B. STANASZEK, R. NOWAKOWSKI, *Słownik biograficzny*, t. 1, s. 250.

¹⁴ Ks. Stanisław Legieć (1911-1982), po święceniach kapłańskich w 1936 r. studiował do 1939 r. na Wydziale Teologii Uniwersytetu Warszawskiego. Wikariusz w Szumsku (1939), Staszowie (1939), od 1942 r. do śmierci profesor Seminarium Duchownego w Sandomierzu; zob. B. STANASZEK, R. NOWAKOWSKI, *Słownik biograficzny*, t. 1, s. 199-200.

¹⁵ Ks. Józef Krasieński (1930 -), prof. dr hab., wykładowca w Seminarium Duchownym w Sandomierzu od 1959 r., długoletni redaktor „Kroniki Diecezji Sandomierskiej”, „Studiów Sandomierskich”; zob. B. STANASZEK, *Ks. prof. dr hab. Józef Krasieński*, „Studia Sandomierskie” 8(2001), s. 453-467.

¹⁶ D. KRZEŚNIAK-FIRLEJ, *Bibliografia piśmiennictwa profesorów seminarium sandomierskiego*, „Studia Sandomierskie” 20(2013), nr 1, s. 215-216; S. KOTKOWSKI, *Seminarium Duchowne w Sandomierzu w latach 1820-1926*, Sandomierz 2010, s. 241-242.

Legięć¹⁷. Warto przytoczyć charakterystykę jego pracy nad rubrycelami, którą napisał biskup Walenty Wójcik: „Po ks. E. Górskim przejął ks. Legięć układanie kalendarza liturgicznego dla księży, zwanego rubrycelą. Pracę tę wykonywał z pietyzmem. Wzorem była rubrycela Kościoła Powszechnego, którą corocznie sprowadzał z Rzymu za pośrednictwem ks. S. Michalskiego. Studiował też rubrycele innych diecezji polskich. Wprowadzał innowacje: używanie znanych skrótów bez kropek i przecinków, wydawanie całego kalendarza w języku polskim, wprowadzenie krótkich życiorysów świętych na wzór biogramów zawartych w nowym brewiarzu, rozszerzenie pouczeń liturgicznych itd. Kalendarz był urozmaicany i dopasowywany do nowej liturgii. Diecezje sąsiednie, które korzystały z sandomierskiej drukarni diecezjalnej, posługiwały się tekstem opracowanym przez ks. Legięcia. Dodawały tylko swój materiał lokalny”¹⁸. Po jego śmierci redaktorem został ks. Józef Kraśński, profesor w Wyższym Seminarium Duchownym w Sandomierzu oraz ówczesnej Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie¹⁹.

Rubrycele sandomierskie początkowo wydawano w Warszawie. Pierwsze opublikowano w drukarni Księża Misjonarzy przy kościele św. Krzyża (1820-1860). W latach 1863 i 1865 ich edycją zajął się drukarz warszawski Ignacy Krokoszyński (ok. 1827-1884), znany ze swoich poglądów patriotycznych, za które zapłacił zesłaniem do Tomska, skąd już nie wrócił²⁰. Trzykrotnie (1864, 1866, 1867) *Rubrycele* wydawano w drukarni Aleksandra Ginsa (ok. 1819-1908)²¹, po czym powrócono do drukarni misjonarskiej (1868-1883), którą po kasacie zakonu w 1864 roku przejęli pracujący w niej Franciszek Czerwiński (ok. 1837-1899)²² i Stanisław Niemira (1831-1896). Ten ostatni, po wystąpieniu ze spółki z Czerwińskim, samodzielnie publikował *Rubrycele* sandomierskie do swojej śmierci (1884-1887, 1890-1897), po czym ich druk przejęli jego synowie Józef i Wacław (1898-1914)²³. Z nieznanых powodów w latach 1888-1889 sandomierskie schematyzmy opublikowała warszawska typografia kupiecka. W 1915 roku druk wydała sandomierska oficyna Mariana Byrzyńskiego. Kolejne dwie edycje wyszły spod pras radomskiej

¹⁷ A. KOŃCZAK, *Stanisław Legięć*, w: *Słownik Polskich Teologów Katolickich*, t. 8, red. J. Mandziuk, Warszawa 1995, s. 336-339.

¹⁸ W. WÓJCIK, *Ks. Stanisław Legięć (1911-1982)*, „*Studia Sandomierskie*” 4(1983-1984), s. 349.

¹⁹ *Rocznik Diecezji Sandomierskiej 1994*, red. A. Kończak, Sandomierz 1994, s. 109.

²⁰ *Słownik Pracowników Książki Polskiej*, red. I. Treichel, Warszawa-Łódź 1972, s. 471-472.

²¹ Tamże, s. 262.

²² Tamże, s. 151.

²³ Tamże, s. 627.

drukarni synów Jana Kantego Trzebińskiego (1827-1899)²⁴. Rubrycele z lat 1818-1819 nie posiadają miejsca wydania. Natomiast w latach 1920-1924 ich publikację powierzono drukarni diecezjalnej w Sandomierzu. Po krótkiej

Tabela 2. Spis treści *Kalendarza liturgicznego diecezji sandomierskiej 1974*

Nr	Spis treści
1.	Księgi liturgiczne
2.	Tablica świąt ruchomych
3.	Wybrane myśli z <i>Konstytucji Soborowej o liturgii św.</i>
4.	Dekret Kongregacji obrzędów o kalendarzu
5.	Tabela pierwszeństwa dni liturgicznych
6.	Zbieżność i spotkanie się świąt
7.	Wybór formularza mszalnego
8.	Tabela formularzy i dopuszczalności
9.	Dobór poszczególnych części Mszy świętych
10.	Msza Święta za parafian
11.	Możliwość przyjmowania Komunii świętej po raz drugi tego samego dnia
12.	Złagodzenie postu eucharystycznego dla chorych i starców
13.	Dyspensa od obowiązku uczestniczenia we Mszy świętej
14.	Przepisy postne
15.	Nowe przepisy o odpustach
16.	Wystawienie Najświętszego Sakramentu
17.	Sposób odmawiania modlitw eucharystycznych we Mszy koncelebrowanej
18.	Obchód uroczystości Tytułu kościoła
19.	Czytania mszalne
20.	Litania do Wszystkich Świętych
21.	Objaśnienia znaków i skrótów
22.	Objaśnienia skrótów nazw ksiąg biblijnych
23.	Kalendarium
24.	Układ niedziel
25.	Rozkład 40-godz[innego] nabożeństwa

Źródło: *Kalendarz liturgiczny diecezji sandomierskiej 1974*, Sandomierz 1973.

²⁴ Tamże, s. 911.

przerwie, kiedy to druk realizowano w radomskim zakładzie Stanisława Nowakowskiego (1925-1926), za publikację sandomierskich rubrycel jest do dzisiaj odpowiedzialne Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia w Sandomierzu.

Do 1927 r. w *Schematyzmach* publikowano kalendarz liturgiczny oraz spis duchowieństwa diecezji sandomierskiej (z wyjątkiem lat 1847 i 1865-1866). Od 1820 r. dołączono modlitwy w języku łacińskim za cara Rosji i jego rodzinę, zaś od 1848 r. w języku polskim, które zostały opuszczone w edycjach z lat 1863-1868 i 1872 r. W latach 1873-1906 spis wydawany był w języku łacińskim i rosyjskim (strony parzyste w języku łacińskim, nieparzyste w języku rosyjskim). Można w tym czasie spotkać w pojedynczych edycjach tematy egzaminów konkursowych na beneficja z zakresu Pisma Świętego i egzegezy, teologii dogmatycznej, moralnej, pastoralnej, homiletyki, prawa kanonicznego, historii Kościoła. W okresie po II wojnie światowej w kalendarzu znajdowały się m.in. przepisy liturgiczne (przepisy postne, porządek oficjum i Mszy świętych w uroczystości własne kościołów, Rozkład czterdziestogodzinnego nabożeństwa i wystawienia Najświętszego Sakramentu w kościołach diecezji sandomierskiej, wybrane myśli z *Konstytucji Soborowej o Liturgii św.*, dobór poszczególnych części Mszy świętej, przepisy o odpustach.

Biblioteka Diecezjalna w Sandomierzu posiada komplet tego wydawnictwa. Jest on udostępniany badaczom w czytelni podręcznej. Stanowi cenne źródło nie tylko z powodu zamieszczonych w nim wydrukowanych informacji, jak również z racji rozrzuconych w różnych miejscach notatek, dopisków i tekstów, czynionych rękami lokalnego duchowieństwa.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA DRUKOWANE

Rubrycele i Schematyzmy Diecezji Sandomierskiej 1820-1992.

OPRACOWANIA

GIGILEWICZ E., Schematyzm, w: Encyklopedia Katolicka, t. 17, red. E. Gigilewicz i in., Lublin 2012, kol. 1217.

KONIECZNY M., Rubrycela, w: Encyklopedia Katolicka, t. 17, red. E. Gigilewicz i in., Lublin 2012, kol. 513-514.

KOŃCZAK A., Stanisław Legięć, w: Słownik Polskich Teologów Katolickich, t. 8, red. J. Mandziuk, Warszawa 1995, s. 336-339.

- KOTKOWSKI S., Seminarium Duchowne w Sandomierzu w latach 1820-1926, Sandomierz 2010.
- KRUCKI Ł., Rubrycele i schematyzmy archidiecezji gnieźnieńskiej. Katalog druków przechowywanych w archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie, Gniezno 2016.
- KRZEŚNIAK-FIRLEJ D., Bibliografia piśmiennictwa profesorów seminarium sandomierskiego, „Studia Sandomierskie” 20(2013), nr 1, s. 215-243.
- MAKAREWICZ S., Sługa Boży ks. Stefan Grelewski (1898-1941), w: Męczennicy za wiarę 1939-1945, praca zbiorowa, Michalineum 1996, s. 178-182.
- NITECKI P., Biskupi Kościoła w Polsce w latach 965-1999. Słownik biograficzny, Warszawa 2000.
- PRZEKOP E., Grelewski Stefan, w: Encyklopedia Katolicka, t. 6, red. J. Walkusz i in., Lublin 1993, kol. 145.
- Rocznik Diecezji Sandomierskiej 1994, red. A. Kończak, Sandomierz 1994.
- Słownik Pracowników Książki Polskiej, red. I. Treichel, Warszawa-Łódź 1972.
- STANASZEK B., Ks. prof. dr hab. Józef Krasiński, „Studia Sandomierskie” 8(2001), s. 453-467.
- STANASZEK B., NOWAKOWSKI R., Słownik biograficzny księży diecezji sandomierskiej XIX-XX w., t. 1: A-G, Sandomierz 2014; t. 2: H-L, Sandomierz 2015.
- STANASZEK B., NOWAKOWSKI R., TYLEC P., Słownik biograficzny księży diecezji sandomierskiej XIX-XX w., t. 3: M-R, Sandomierz 2017.
- WIŚNIEWSKI J., Katalog prałatów i kanoników sandomierskich od 1186 do 1929 r. tudzież sesje kapituły sandomierskiej od 1581 do 1866 r., Radom 1928.
- WÓJCIK W., Ks. Stanisław Legięć (1911-1982), „Studia Sandomierskie” 4(1983-1984), s. 343-356.

RUBRYCELE I SCHEMATYZMY DIECEZJI SANDOMIERSKIEJ (1818-1992)

S t r e s z c z e n i e

Diecezja sandomierska została erygowana przez papieża Piusa VII 30 czerwca 1818 roku na mocy bulli *Ex imposita nobis*. Już w dwa lata później wydana została pierwsza rubrycela. Przez 174 lata (do czasu reorganizacji diecezji na mocy bulli papieża Jana Pawła II z 25 marca 1992 roku *Totus Tuus Poloniae Populus*) publikowano ją pod różnymi tytułami: *Elenchus, Directorium, Consignatio, Cathalogus, Ordo divini officii, Kalendarz liturgiczny diecezji sandomierskiej*. Dołączone do rubryceli spisy parafii i duchowieństwa zaczęły wychodzić po II wojnie światowej w postaci odrębnych wydawnictw, nosząc tytuły: *Rocznik Diecezji Sandomierskiej, Skrócony Rocznik Diecezji Sandomierskiej, Skrócony Katalog Diecezji Sandomierskiej, Spis parafii i duchowieństwa diecezji Sandomierskiej*. Rubrycele, publikowane z polecenia biskupa sandomierskiego, ukazywały się w rocznych odstępach czasu, aczkolwiek od tej reguły możemy zaobserwować wiele wyjątków. Wydawano je w Warszawie, Radomiu i Sandomierzu. Poza treściami liturgicznymi i organizacyjnymi, na łamach schematyzmów odnajdujemy m.in. w XIX wieku modlitwy za cara Rosji i jego rodzinę, jak również tematy egzaminów konkurencyjnych na beneficja z zakresu znajomości Pisma Świętego i egzegezy, teologii dogmatycznej, moralnej, pastoralnej, homiletyki, prawa kanonicznego, historii Kościoła.

Słowa kluczowe: diecezja sandomierska; schematyzmy.